

روش های تربیت اخلاقی

مؤسسه فرهنگی تبلیغی اشراق

۱. روش های شناختی :

- روش اعطای بینش
- روش عبرت آموزی
- روش ایجاد فرصت تأمل
- روش ارائه تصویر کامل عمل
- روش حل مسأله

۲. روش های گرایشی :

- روش ابراز محبت
- روش تبشیر
- روش انذار
- روش غفلت زدایی
- روش تغافل و اغماض از خطا
- روش محروم سازی
- روش تشویق
- روش تنبیه
- روش تجربه اندوزی

۳. روش های عملی :

- روش مناسب سازی محیط و فضا سازی
- روش تلقین به نفس
- روش تحمیل به نفس
- روش محاسبه نفس
- روش مداومت و محافظت بر عمل
- روش صبر
- روش مرحله ای نمودن تکالیف

- روش مرحله ای نمودن تکالیف

- روش جایگزینی
- روش دعوت عملی
- روش تکریم و تعظیم
- روش رفق و مدارا
- روش یادآوری نعمت ها
- روش اسوه سازی
- روش الگودهی عملی
- روش عادت دهی آگاهانه
- روش مسئولیت بخشی
- روش تغییر محیط و موقعیت
- روش امر و نهی
- روش ارشاد و راهنمایی (موعظه)
- روش تذکر و تصحیح خطا
- روش مواجهه سازی با نتایج اعمال
- روش فریضه سازی
- روش عفو و صفح

۴. روش های تربیتی آسیب زا :

- نام گذاری نامناسب و القاب ناشایست
- روش تبعیض و بی عدالتی
- روش اکراه، اجبار، تحمیل و تحکم
- روش جر و بحث و برخورد های غیر منطقی
- روش تحقیر و اهانت
- روش تضاد در گفتار و رفتار
- روش تنبیه غیر اصولی

مربی گرامی

تعریف تربیت : عبارت است از فعالیت منظم و مستمر در جهت کمک به رشد فکری اخلاقی ، عاطفی، جسمانی و به طور کلی زمینه سازی پرورش و شکوفایی استعداد های مربی به گونه ای که نتیجه آن در افکار - باورها - نگرش ها و شخصیت مربی و نهایتاً در رفتار های او ظاهر خواهد شد .

این مجموعه به بررسی اصول و روش های تربیتی در حیطه های شناختی کرایشی و رفتاری پرداخته است .

روش های شناختی

قال علی (ع) : « لَا تَقْسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى
آدَابِكُمْ فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ »

نهج البلاغه

آداب و رسوم خود را به فرزندان
تحمیل نکنید ، زیرا آنان برای زمانی
غیر از زمان شما آفریده شده اند .

روش اعطای ینش

در این روش به بیان جایگاه انسان
و فلسفه عبادت می پردازیم

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ

فاطر ۱۵

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

یونس ۳

نماز تجلی عبودیت است .

روش عبرت آموزی

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

فاتحه ۷

گمراهی ، خطا و پشیمانی

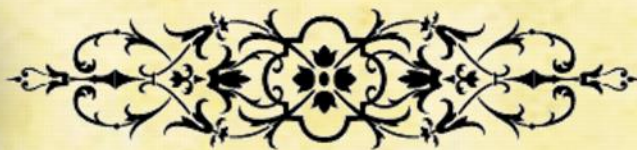

روش ایجاد فرصت تأمل

هر روز با سجده، یاد مرگ را زنده می کنیم!

سجده اول:

یعنی اینکه از خاکم
سر بر داشتن = رمز زندگی دنیا

سجده دوم:

رمز مُردن و به خاک افتادن
سر بر داشتن = رمز محشور شدن

امیرالمؤمنین: بحار الانوار ج ۸۲ ص ۱۳۹

روش ارائه تصویر کامل عمل

روزی امام صادق « علیه السلام » به حمّاد فرمودند:
«ای حمّاد، می توانی نماز نیکویی بخوانی؟
رو به قبله در محضر امام ایستاد و نماز را
به جا آورد. امام فرمود:
ای حمّاد نماز نیکویی نخواندی .
سپس امام یک نماز کامل را به جا آورد .

الکافی : جلد ۳ ، صفحه ۳۱۱ ، حدیث ۸ .

روش حل مسأله

در این روش از «مربی» برای بیان راهکارها استفاده می شود .

دوست من نماز نمی خواند
شما چه راهی را برای
نماز خواندن او
پیشنهاد می کنید ؟

روش های گرایشی

روش ابراز محبت

هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ

بحار الأنوار» ج ۲۷ ص ۹۵

روش های ابراز محبت

با گرمی و محبت با او سخن گفتن

احترام گذاشتن

توجه به علایق

برجسته سازی نقاط قوت

تعریف و تمجید

تشکر و قدردانی از خدمات او

حمایت کردن از او

هدیه دادن

روش تبشیر

وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ... أُولَئِكَ
سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا

آنهایی که نماز را برپا
می دارند به زودی به آنان
پاداش عظیمی خواهیم داد .

روش انذار

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ، الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

معاون ۵ و ۴

وای بر نماز گزارانی
که در نماز خود
سهل انگاری می کنند!

روش غفلت زدایی

نماز عادت یا عبادت ؟

ای بنده من آنگاه که تو به
نماز می ایستی ، چنان به تو
توجه می کنم که گویی همین
یک بنده را دارم و تو چنان از من
غافلی که گویی چند خدایاری !

حدیث قدسی

روش تغافل و اغماض از خطا

مِنْ أَشْرَفِ أَفْعَالِ الْكَرِيمِ غَفَلْتُهُ عَمَّا يَعْلَمُ

از بهترین کارهای کریم و بزرگوار
چشم پوشیدن (بی خبر وانمودن)
او است از آنچه (زشتیهای دیگران که)
می داند. (تغافل در مقابل ادعای
دروغ خواندن نماز)

ترجمه و شرح نهج البلاغه (فیض الاسلام)، ج ۶ ص ۱۱۸۵

روش محروم سازی

فَإِنْ تَابُوا وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ ... فَأَخَوَانُكُم فِي الدِّينِ

توبه ۱۱

دوستی با تارک الصلاة ممنوع

**اما اگر توبه کردند و نماز بر پا داشتند
در این صورت برادران دینی شمايند .**

روش تشویق

تشویق کلامی و اعطای هدیه و...

تجلیل از
یاوران نماز

روش تنبیه

مراحل تنبیه

۱. تغافل (چشم پوشی)	۶. محروم سازی
۲. تغییر چهره	۷. تهدید و سرزنش
۳. یاد آوری غیر مستقیم	۸. توبیخ
۴. تذکر مستقیم و غیر علنی	۹. تنبیه بدنی
۵. بی اعتنایی و قهر	(منظور زدن نیست)

روش تجربه اندوزی

ایجاد فرصت تجربه حس معنوی

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ حَيْنٍ تَصَلِّي وَتَقْبِلُ
نماز امام زمان

زیارت آل یاسین

روش های عملی

روش مناسب سازی محیط و فضا سازی

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ

اعراف ۳۱

ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد، با خود بردارید!

روش تلقین به نفس

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

فاتحه ۵

تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوئیم

تأثیر افعال ظاهری نماز بر باطن انسان
تبدیل ذکر زبانی به ذکر قلبی

روش تحمیل به نفس

تأثیر افعال ظاهری نماز بر باطن انسان تبدیل ذکر زبانی به ذکر قلبی

مراحل کسب حضور قلب در نماز

معرفت اذکار

خضوع و خشوع

درک حضور

شهادت و سلام

عبودیت

طهارت

تذکر و توجه

توسل

تکبیر اول نماز

روش محاسبه نفس

امام موسی کاظم: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ

بحار الأنوار، ج ۶۷ / ۷۲

از ما نیست کسی که هر روز به حساب نفس خود نرسد؛

مشارطه	با خود شرط کند که در نماز کاهلی ننماید.
مراقبه	در حفظ نماز مراقبت نماید.
محاسبه	کیفیت نماز خود را مورد ارزیابی و محاسبه قرار دهد.
معاتبه	در صورت کاهلی در نماز خود را مورد سرزنش و تنبیه قرار دهد.

معراج السعاده

روش مداومت و محافظت بر عمل

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

معارج ۱۰۳

همانان که بر نماز خود مداومت و مواظبت می کنند .

إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ

مگر کسانی که بر نماز خود

مداومت می ورزند .

معارج ۳۴

روش صبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

البقرة ١٥٣

الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ:

صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ

صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ

صَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ

كافي، ج ٢، ص ٩١، ح ١٥

روش مرحله‌ای نمودن تکالیف

سه سالگی	تلقین «لا اله الا الله»
سه سال و هفت ماه و بیست روز	تلقین «محمد رسول الله»
چهار سالگی	تلقین «صلی الله عل محمد و آل محمد»
پنج سالگی	آشنایی به قبله و سجده
شش سالگی	آموزش رکوع و سجده
هفت سالگی	شستن دست و صورت، قبل از نماز و تمرین رکوع و سجود
نه سالگی	آموزش کامل وضوء
ده سالگی	امر به نماز، مراقبت و نظارت و در صورت ترک نماز مؤاخذه و تنبیه

روش جای گزینی

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

آرامش واقعی نماز
جایگزین آرامش
بخش های کاذب

لذت معنوی پایدار نماز
جایگزین لذت زودگذر مادی

روش دعوت عملی

كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ اَلْسِنَتِكُمْ

امام صادق علیه السلام: مردم را به غیر از زبان خود، دعوت کنید تا
پرهیزکاری و کوشش در عبادت و نماز و خوبی را از شما ببینند،
زیرا اینها خود دعوت کننده است.

کافی (ط - الاسلامیه)
ج ۲، ص ۷۸، ح ۱۴

روش تکریم و تعظیم

يُعَظِّمُ شَعَائِرَ اللَّهِ

سوره حج ۳۲

تکریم و تعظیم نماز و نماز گزار

پیامبر اکرم: کسی که برادر مسلمان خود
را با کلمات مودت آمیز خویش احترام
نماید و غم او را بزداید، تا این سجه
در او باقی است پیوسته در سایه ی
رحمت خداوند است . بحار، ج ۱۶، ص ۸۴

روش رفق و مدارا

سهل گیری در نماز جماعت و مراعات حال ضعفا در نماز

امام زین العابدین (ع) به کودکان دستور می داد
نماز مغرب و عشاء را با هم و نماز ظهر و عصر
را نیز با هم بخوانند . به ایشان می گفتند :
نماز را در وقت نمی خوانند . آن حضرت
می فرمود : بهتر از این است که بخوابند
و نماز نخوانند .

مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۱۹

روش یاد آوری نعمت ها

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ^{۱۱}

نعمت‌های پروردگارت را بازگو کن!

نماز تشکر از نعمت های خداست .

روش اسوه سازی

آنسی اُحِبُّ الصَّلَاةَ

اللاهوف، ص ۸۹

روش الگودهی عملی

قال رسول الله : صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي

همان گونه که من نماز می خوانم، نماز بخوانید .

کنز العمال: ۲۰۱ / ۷

شخصی نزد عالمی رفت و از همسرش شکایت کرد که نماز نمی خواند آن عالم فرمود: او را از عذاب الهی بترسان و بگو که خداوند انواع عذاب ها را برای گنه کاران و بی نمازان مقرر کرده . گفت خیلی از جهنم گفته ام قبول نمی کند. عالم فرمود: از نعمت های بهشت برایش تعریف کن شاید به طمع بهشت نماز بخواند. گفت آقا خیلی گفته ام ولی نمی پذیرد. عالم فرمود: دلیلش چیست چرا نمی خواند؟ گفت ؛ همسرم به من می گوید: تو بخوان تا من هم بخوانم !

روش عادت دهی آگاهانه

عَوِّدْ نَفْسَكَ الْاِسْتِهْتَارَ بِالذِّكْرِ وَ الْاِسْتِغْفَارِ

غرر الحکم ۶۲۳۰

امام علی علیه السلام:

خود را به آزمندی بر یاد خدا و آمرزش
طلبی عادت ده؛ زیرا این کار گناه تو را پاک
می سازد و پاداشت را بزرگ می گرداند.

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي، نماز را برای یاد من به پادار.

طه ۱۱۴

روش مسئولیت بخشی

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ
فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ

حج ۴۱

کسانی که چون در زمین به
آنان توانایی دهیم نماز برپا می‌دارند .

روش تغییر محیط و موقعیت

تغییر مکانی	اقامه نماز از خانه به مسجد
تغییر مکانی	بیرون رفتن از مجلس گناه و عدم معاشرت با انسان های بی نماز
تغییر زمانی	اقامه نماز از آخر وقت به اول وقت
تغییر حالت	اقامه نماز با حالت خضوع و خشوع
تغییر حالت	اقامه نماز از فرادا به جماعت
تغییر حالت	اقامه نماز از بی حالی و کسالت به حال نشاط و شادابی

روش امر و نهی

«وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا»

ط ۱۳۲

خانواده خود را
به نماز امر کن
و خود بر آن
شکیبا باش

روش ارشاد و راهنمایی (موعظه)

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ

نحل آیه ۱۲۵

لقمان :

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ
وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ

ای پسر من نماز را برپا دار!

لقمان ۱۷

روش تذکر و تصحیح خطا

هنگامی که رسول خدا در مسجد نشسته بود
مردی وارد شد و نماز خواند، ولی رکوع و
سجود آنرا بطور کامل انجام نداد، پیامبر
صلی الله علیه و آله فرمود: همانند کلاغ
نوک زد، اگر او بمیرد و نمازش چنین باشد
با دین غیر دین من مرده است.

محجة البیضاء، ج ۱، ص ۳۴۰

روش مواجهه سازی با نتایج اعمال

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي
النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

روم ۴۱

چون از خدا دوریم گرفتاریم!

فساد، در خشکی و دریا بخاطر کارهایی که
مردم انجام داده اند آشکار شده است خدا
می خواهد نتیجه بعضی از اعمالشان را به آنان
بپشاند، شاید (بسوی حق) بازگردند!

فَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ
كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

نساء ۱۰۳

تعیین حکم وجوب برای نماز

نماز را به پیا دارید، زیرا نماز، وظیفه
ثابت و معینی برای مؤمنان است .

روش عفو و صفح

و ان تعفوا و تصفحوا و تغفروا

فان الله غفور رحيم

التغابن ۱۴

اگر عفو کنید و صرف نظر
نمایید و گنه کار را ببخشید
خدا شما را می بخشد .

بخشش اشتباهات نماز گزاران و استفاده برای جذب به نماز

فصل سوم :

روش های تربیتی
آسیب زا

مربی گرامی

مقصود ما از روش‌های آسیب‌زا
گفتارها، رفتارها و حالت‌هایی
است که از مربی صادر می‌شود
و در مسیر تحقق اهداف تربیتی
اختلال ایجاد می‌کند و بر مربی
تأثیر منفی می‌گذارد.

نام‌گذاری نامناسب و القاب ناشایست

وَلَا تَنَابَزُوا بِالْألقَابِ

حجرات / ۱۱

پیامدهای منفی

۱	احساس بی شخصیتی و خود باختگی
۲	زمینه‌ای برای صدور بسیاری از گناهان
۳	موجب تیره و تار شدن روابط بین افراد
۴	از بین بردن اخوت و همدلی

پیامدهای منفی

۱	بدبینی نسبت به مربی و والدین
۲	ترک تعهدات متقابل نسبت به آنها
۳	خودخواهی و مستبد بار آمدن
۴	ایجاد حس سلطه جویی و خودبزرگ بینی افراطی در مربی
۵	حسادت و دشمنی (در معرض آزار و اذیت سایر متربیان قرار گرفتن)
۶	احساس حقارت
۷	الگوگیری منفی توسط متربیان دیگران

روش اکراه، اجبار، تحمیل و تحکم

پیامدهای منفی

۱	گریز از تربیت صحیح و کور شدن قلب از دریافت حقایق
۲	تضعیف عزت نفس و تخریب روحیه‌ی اعتماد به نفس و ایجاد حس حقارت
۳	احساس پوچی و بیهودگی و ناکارآمدی
۴	وابستگی شدید به مربی و والدین و اطاعت کورکورانه از آنان
۵	نفاق و دورویی
۶	تجری و ایستادگی در برابر مربی و والدین و انتقام‌جویی از آنان
۷	یادگیری رفتار جابرانه و برخورد کردن با زیردستان و متربیان آینده خود

روش تحقیر و اهانت

شیوه های تحقیر | تمسخر، سرزنش، عیب جویی، دشنام، تهمت و ضرب و شتم

پیامدهای منفی

۱	احساس حقارت و پستی
۲	باز شدن باب رفتارهای ناهنجار به روی متربی
۳	دوری از کار خیر
۴	تکبر و گردن کشی
۵	نفاق و دورویی

روش تنبیه

مراحل تنبیه

۱. تغافل (چشم پوشی)	۶. محروم سازی
۲. تغییر چهره	۷. تهدید و سرزنش
۳. یاد آوری غیر مستقیم	۸. توبیخ
۴. تذکر مستقیم و غیر علنی	۹. تنبیه بدنی
۵. بی اعتنایی و قهر	(منظور زدن نیست)

پیامدهای منفی

۱	فتنه انگیزی، ضلالت و گمراهی، ایجاد شر و بدی
۲	ایجاد دشمنی و کدورت بین برادران مؤمن، ایجاد نفاق و دورویی
۳	اذیت و آزار دیگران
۴	هماندسازی و شیوع این فعل غیر اخلاقی

روش تضاد در گفتار و رفتار

مصادیق مختلف ناهماهنگی | دروغ‌گویی، خلف وعده، خیانت در امانت و نفاق

پیامدهای منفی

۱ تمهید زمینه بی‌اعتمادی متربی نسبت به مربی

۲ ایجاد شک و تردید در اعتقادات متربی

۳ ایجاد تنفر در متربی نسبت به امر تربیت

۴ ، تعلیم ریا و نفاق

۵ آبروریزی و از دست دادن اعتبار مربی

۶ تجرّی و جرأت پیدا کردن بر گناه

۷ محرومیت از چشیدن طعم ایمان واقعی

روش الگودهی عملی

قال رسول الله : صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي

همان گونه که من نماز می خوانم، نماز بخوانید .

کنز العمال: ۲۰۱ / ۷

شخصی نزد عالمی رفت و از همسرش شکایت کرد که نماز نمی خواند آن عالم فرمود: او را از عذاب الهی بترسان و بگو که خداوند انواع عذاب ها را برای گنه کاران و بی نمازان مقرر کرده . گفت خیلی از جهنم گفته ام قبول نمی کند . عالم فرمود: از نعمت های بهشت برایش تعریف کن شاید به طمع بهشت نماز بخواند . گفت آقا خیلی گفته ام ولی نمی پذیرد . عالم فرمود: دلیلش چیست چرا نمی خواند؟ گفت ؛ همسر م به من می گوید: تو بخوان تا من هم بخوانم !

روش تنبیه غیر اصولی

رعایت اصول و قواعد تنبیه

۱	حسن ظن
۲	بر خورد با رفتار بد (نه با شخصیت متربی)
۳	حفظ کرامت متربی
۴	تقدم عفو بر تنبیه
۵	در نظر گرفتن موقعیت متربی
۶	پذیرش عذر متربی
۷	پرهیز از شتاب زدگی در تنبیه
۸	اتمام حجت قبل از ارتکاب خطا

**کسب فضائل اخلاقی و دوری از رذائل اخلاقی
باید در مسیر رسیدن به «عبودیت الهی» باشد.**

منابع:

- قرآن کریم
- مفاتیح الجنان
- نهج البلاغه
- بحار الانوار
- کافی
- غرر الحکم
- معراج السعاده
- نقد و بررسی مکاتب اخلاقی ، مصباح یزدی
- کنز العمال
- اللهوف
- مستدرک الوسائل
- محجۀ البيضاء
- الامالی، للشيخ الصدوق

مؤسسه فرهنگی تبلیغی اشراق

مجتبی یزدانپرست

پیامرسان ایتا: M-eshragh